

Respons

Kosovo: Barn med manglende omsorg

- Lovgivning
- Center for Social Welfare – oppgaver, ressurser og kapasitet
- Trusler og vold mot barn
- Alternativ omsorg
- SOS-barnebyer

Lovgivning

Grunnloven og en rekke andre lover regulerer barns rettigheter i Kosovo. Barnekonvensjonen er, sammen med andre sentrale internasjonale konvensjoner og avtaler, direkte inkorporert i Kosovos lovgivning (Ibra-Zariqi 2012, s. 6-10).¹

I familieloven blir familien anerkjent som den naturlige og grunnleggende enheten i samfunnet; en enhet som har behov for beskyttelse. Loven stadfester også beskyttelsen av barns rettigheter, og pålegger begge foreldrene ansvar for barnets utvikling og utdanning frem til barnet er fylt 18 år. Loven gir barn uten foreldre rett til sosial beskyttelse og beskyttelse mot mishandling og forsømmelse (UNICEF 2011, s. 51; Familieloven 2006).

Beskyttelse av rettighetene til sårbare barn blir slått fast allerede innledningsvis i lovens artikkel 5 (1) som lyder:

(1) Children without parental care, and those with diagnosed mental or physical disorders as well as parents who are not capable to create necessary living conditions for themselves and their children are under special financial and social support (Familieloven 2006).

Familielovens artikkel 156 definerer hvem som anses for å være barn uten omsorg:

(1) A child without parental care is deemed to be a child whose parents are not alive, whose parents are unknown or have disappeared.

¹ Rapporten fra Ibra-Zariqi (2012) inneholder også informasjon om arbeidet for barns rettigheter i ulike departementer og offentlige råd.

(2) A child without parental care is deemed to be also the child whose parents for any reason permanently or temporarily do not fulfill obligations of parental custody (Familieloven 2006).

Sosial- og familietjenesteloven (2005) regulerer bistanden det offentlig skal yte til personer i nød, herunder barn uten omsorg fra foreldre. Det er i medhold av Sosial- og familietjenesteloven (2005, artikkel 5.1.) etablert et eget uavhengig råd, *The General Social and Family Council*, med ansvar for at retningslinjer og prosedyrer på dette feltet blir fulgt. Rådet har for øvrig også myndighet til å iverksette disiplinerende tiltak innen sosial- og helseområdet, og behandle klager på tjenestene til sosial- og helseinstitusjonene.

Det er i tillegg etablert prosedyrer for at barn som er plassert i alternativ omsorg (les mer om dette nedenfor), kan fremme innvendinger og klager (SOS Children's Villages International 2013, s. 7).²

Center for Social Welfare – oppgaver, ressurser og kapasitet

Barnevernet i Kosovo er desentralisert, og ansvaret er pålagt Center for Social Welfare (CSW). CSW er fra 2009 del av hver kommunes avdeling for sosial velferd og helse. CSW har tidligere vært direkte underlagt Ministry of Labour and Social Welfare (MLSW). CSW opererer med 24 timers tjeneste (SOS Children's Villages International 2013, s. 6; CSW, samtale i Pristina, mars 2014).

Center for Social Welfare (CSW) har ansvar for å identifisere sårbare familier og barn som mangler støtte fra familie eller lokalsamfunnet og familier som har problemer med å gi barna omsorg. CSW skal også identifisere barn som blir forsømt, utnyttet eller misbrukt (SOS Children's Villages International 2013, s. 5). En representant for CSW i Pristina opplyste i møte med Landinfo (mars 2014) at CSW ofte gjøres oppmerksom på sårbare familier av naboer, medborgere, politiet, representanter for ulike NGOer eller helsepersonell. Et eget team (task force) vil reise ut til familien, eventuelt til barnets skole, for å undersøke hvilken støtte de kan gi. CSW vil forsøke å gjenoppbygge relasjoner.

I samsvar med Sosial- og familietjenesteloven (2005, artikkel 10.6) har bl.a. lærere, politi og helsepersonell plikt til å melde fra om omsorgssvikt til CSW. CSW har plikt til å følge opp bekymringsmeldingene, og politiet er lovpålagt å samarbeide med CSW, jf. lovens artikler 10.7 og 10.11). CSW har et nært samarbeid med politiet i forbindelse med identifisering av barn som trenger støtte, og i tilfeller med familievold. CSW i Pristina fortalte Landinfo (mars 2014) at de opplever at dette samarbeidet fungerer bra.

Ministry of Labour and Social Welfare har på sin side ansvar for å utvikle den overordnede politikken på området, fastsette retningslinjer og overvåke implementeringen av planer/prosjekter/lovgivning (UNICEF 2011, s. 30, 52).

Redd Barna Kosovo (samtale i Pristina mars 2014) hevdet at omorganiseringen fra 2009, der CSWs arbeid ble desentralisert, skjedde raskt og uten nødvendig støtte til kommunene. Kommunene har, ifølge Redd Barna Kosovo, ikke nødvendig kapasitet på feltet, og det er problemer med manglende finansiering. Det er særlig det preventive arbeidet og selve identifiseringen av de sårbare barna som blir lidende (SOS Children's Villages International

² Barn over 14 år kan klage på vedtak fattet av offentlig organ. I 2011 mottok politiet 32 klager fra barn om misbruk, hvorav 12 var fra barn som var plassert i alternativ omsorg (SOS Children's Villages International 2013, s. 7).

2013, s. 5). CSW i Pristina³ (møte i mars 2014) var selv klare på at de ikke har tilstrekkelig med ressurser, og derfor ikke får gjort tilstrekkelig forebyggende arbeid.

Ifølge UNICEF Kosovo (møte i Pristina, mars 2014) har ikke CSWs ansvar og oppgaver blitt endret vesentlig med omorganiseringen. UNICEF påpekte også at CSW mangler personell med kvalifisert kompetanse, og at de først for to år siden ble etablert et eget fakultet ved Universitetet i Pristina for sosialarbeidere. Med andre ord vil det ta tid før studentene er ferdig utdannet. CSW i Pristina (møte mars 2014) opplyste at man ønsket å ansette flere sosialarbeidere og også psykologer.

Det er kontakt og samarbeid mellom CSW og mange sentrale NGOer som arbeider med barns rettigheter. Redd Barna Kosovo (møte i Pristina 2014) har for eksempel hatt et nært samarbeid med flere kommuner, og har bl.a. gitt CSW opplæring om barns rettigheter. Organisasjonen uttalte i møte med Landinfo at det er store utfordringer med hensyn til å utarbeide nasjonale retningslinjer og med implementering av lovgivning og policy på kommunalt nivå. Organisasjonen mente sammenfatningsvis at CSW møter store vanskeligheter (*faces big difficulties*).

Det er for øvrig etablert et eget nettverk av NGOer som arbeider for barns rettigheter og beskyttelse i Kosovo (KOMF 2012).

UNICEF (møte i Pristina mars 2014) mente at myndighetene generelt er tilbakeholdne med å blande seg inn i familieforhold.

Trusler og vold mot barn

CSW har et nært samarbeid med politiet i tilfeller med familievold. Det er rutine at CSW i familievoldssaker er med på samtaler med familiene sammen med politiet, og at CSW følger opp disse sakene. Det finnes krisesentre der kvinner og barn kan få beskyttelse. CSW mente (møte i Pristina mars 2014) imidlertid at krisesentre bare kunne være midlertidige løsninger, selv om det var eksempel på at kvinner hadde bodd på krisesentre i opptil tre til fire år. Krisesentrene mangler ressurser, og har etter CSWs mening behov for egne offentlige budsjett. I 2012 skal 275 kvinner og 257 barn hatt opphold på i alt åtte krisesentre, mens 16 kvinner og tre barn ble avvist grunnet manglende plass (Wave 2014).

Med hensyn til blodhevn, kjente CSW til to/tre aktuelle familier i Pristina som var involvert i denne tradisjonen. I disse familiene var ikke barna isolert, men gikk på skole. CSW var for øvrig ikke kjent med at barn var ofre for blodhevn i Kosovo, eller med tilfeller der barn var særskilt sårbare grunnet familiens involvering i organisert kriminalitet.

Alternativ omsorg

Sosial- og familietjenesteloven (2005) fastslår i artikkel 10.1 at barnets beste vanligvis er best tjent med at deres behov dekkes innen nærmeste familie (*natural family*). Bare når barnet står i alvorlig fare for å bli fysisk eller mentalt skadet innen familien, skal det vurderes å flytte barnet bort fra sine foreldre eller andre omsorgspersoner, jf. artikkel 10.2. Redd Barna

³ CSW i Pristina fortalte i møte med Landinfo (mars 2014) at de har tre CSW-sentre og ett sentralt kontor. CSW yter i alt 54 ulike tjenester, og hadde i 2013 rundt 2100 klienter som mottok over 12 700 tjenester. 452 barn hadde særlig behov.

Kosovo (møte mars 2014) mener at Kosovos eksisterende lovgivning favoriserer familiene, og at dette ikke nødvendigvis alltid er i samsvar med barnets beste.⁴

Det var enighet blant samtalepartnerne Landinfo møtte i Pristina om at tradisjonen med omsorg innen den utvidede familien, gjør at det ofte ikke er et så stort behov for andre tilbud og aktører for å ivareta omsorgen for barn.

Dersom barnet har behov for omsorg og beskyttelse, har domstolen myndighet til å treffe en beslutning om omsorg – en såkalt *Guardianship Order*.⁵ I Sosial- og familietjenesteloven (2005) art. 10.17 listes det opp hvilke muligheter domstolen har:

10.17. The options within a Guardianship Order that are available to the court are:

a. supervision of the child and his living circumstances by a social services officer approved by the Department of Social Welfare⁶ for the purpose, while remaining in the care of their parent/s or care giver/s.

b. guardian's rights shared between the parent/s or care giver/s and the Department of social Welfare.

c. guardian's rights transferred to the Department of Social Welfare, with the child continuing to reside at home.

d. guardian's rights transferred to the Department of Social Welfare with the requirement that the child is cared for away from his parent/s care giver/s.

e. in circumstances where a child will not live with his parents the arrangements to be made for the child to have access to their parent/s care giver/s.

f. the length of time the Order will be in force before lapsing or being reviewed by the court.

CSW (samtale mars 2014) opplyste de kan oppnevne en verge som skal følge opp barnet. Vergen påtar seg dette arbeidet frivillig og får ingen kompensasjon for arbeidet.

Familieloven (2006) regulerer i artikkel 157 (2) nærmere alternativ omsorg:

(1) A child without parental care enjoys special social protection.

(2) The fundamental forms of legal and family protection of children without parental care under this Law are: custody, family shelter, residential shelter and adoption.

Dersom det er behov for det, kan barnet plasseres hos andre omsorgspersoner, i fosterhjem, i institusjon hos SOS-barnebyer eller alternativt adopteres (SOS Children's Villages International 2013, s. 6).

UNICEF opplyste til Landinfo i mars 2014 at det skal være 56 fosterfamilier i Kosovo. Et eget panel, Child Placement Panel, utnevnt av Ministry of Labour and Social Services,

⁴ Det har i lengre tid vært arbeidet med en revidering av Familieloven (UNICEF 2011, s. 30). Det arbeides med en ny lov om beskyttelse av barn (Terre des Homme 2013). Så langt Landinfo har kunnet bringe på det rene, er ikke denne loven vedtatt pr. juni 2014.

⁵ Ved hastesaker kan det gjøres unntak fra denne prosedyren om domstolsbeslutning.

⁶ Landinfo bemerker at Sosial- og familieloven er fra 2005, mens desentraliseringen av CSWs oppgaver ble gjennomført i 2009. Det er Landinfos oppfatningen at lovens regulering av ulike etaters ansvar, herunder rollen til departementsavdelingen i Ministry of Labour and Social Welfare, som nevnes her, vil ha blitt endret.

godkjenner foster- og adoptivfamilier (UNICEF 2011, s. 52). Redd Barna Kosovo (møte mars 2014) mente at det var nødvendig å øke bevisstheten omkring fosteromsorg, og heve den økonomiske støtten til fosterfamiliene.⁷

I en sak om omsorgsovertagelse vil det bli gitt tilbud om fri rettshjelp til familien (CSW, møte mars 2014).

Landinfo har i responsen: *Kosovo: Adopsjon og fosterbarn* (2012) gjort nærmere rede for prosedyrer knyttet til plassering i fosterfamilier og ved adopsjon. Ytterligere informasjon om prosedyrer kan for øvrig finnes i Sosial- og familietjenesteloven (2005).

SOS-barnebyer i Pristina

SOS-barnebyer har ulike tilbud til barn uten omsorg.⁸ Alle barna er overført til organisasjonens omsorg fra CSW. Det er imidlertid CSW som har foreldremyndigheten (*legal guardianship*) for barna under den tiden barna er under omsorg av SOS-barnebyer.

Landinfo møtte representanter for SOS-barnebyer i Pristina i mars 2014. De fortalte at organisasjonen siden 2001 har tatt seg av forlatte babyer, og at de per mars 2014 hadde omsorg for i alt 24 babyer. Årlig blir mellom 50 til 60 babyer forlatt etter fødsel på sykehusene i Kosovo. Barna blir ofte født av svært unge mødre. I noen tilfeller er barnets far allerede gift med en annen kvinne enn barnets mor. Organisasjonen tilbyr omsorg til disse barna i en begrenset periode, vanligvis i mellom seks til tolv måneder. I enkelte tilfeller blir barna lengre i SOS-barnebyers omsorg, da det kan være vanskelig å finne fosterhjem, adopsjonsforeldre, eller når mulighetene for videre omsorg i SOS-familiegrupper er begrenset. Dette vil særlig gjelde barn med funksjonshemninger og alvorlige helseproblemer. I den perioden SOS-barnebyer har omsorg for barna, sørger organisasjonen for at barna får den nødvendige hjelp som for eksempel helsetjenester.⁹

Foruten omsorgen for forlatte babyer, har SOS-barnebyer seks SOS-familier med seks barn i hver familie.¹⁰ Fra 2011 har familiene blitt lokalisert i boenheter i ulike lokale nabolag for å styrke integreringen og sosialiseringen av barna inn i et lokalsamfunn/nærmiljø.¹¹ Barna gis anledning til å bo i familiene til de er omkring 14 til 15 år gamle. Barna som er plassert i familiene, er ofte større grupper av søsken, hvor foreldrene er fratatt foreldremyndigheten, eller de er barn fra familier der det foreligger en familiekonflikt som gjør at plassering hos fosterfamilie ikke vil være så trygt. De fleste barna som bor i familiene, har kontakt med sine biologiske familier.

Når barna i SOS-familiene blir 14 til 15 år gamle, vil de kunne flytte til SOS-ungdomshjem. I dette hjemmet bor barna sammen med en voksen. Årene frem til barna blir 18 år skal forberede dem på studier eller arbeid. 14 barn bodde i mars 2014 på ungdomshjemmet.

⁷ Dette beløpet skal i 2011 ha vært €150 (UNICEF 2011, s. 30).

⁸ SOS-barnebyer i Kosovo har i alt 91 ansatte. Både sosialarbeidere og psykologer er ansatt i organisasjonen (SOS-barnebyer, møte i Pristina mars 2014).

⁹ Noen barn skal ha blitt sendt til utlandet for behandling og operasjoner.

¹⁰ Noen av barna blir overført fra «short term assistance» som gis de forlatte babyene, til «long term assistance» i SOS-familiene. SOS-familiene kan ha omsorg for barn med mindre de er rammet av funksjonshemning eller helseproblemer. Barn med særlig omfattende psykiske utviklingshemninger (*deep disturbances*), vil kunne bli overført til barneinstitusjonen i Graçanicë/Graçanica, som er underlagt mentalsykehuset i Shtime/Štimlje (SOS-barnebyer møte i Pristina mars 2014).

¹¹ Dette arbeidet er støttet med midler fra den norske ambassaden i Pristina.

Etter at barn som tidligere har vært i SOS-barnebyers omsorg, er blitt 18 år, har SOS-barnebyer et tilbud om bolig i leid leilighet. Beboerne er delvis uavhengige, idet de også får økonomisk støtte i tre år. Noen av beboerne arbeider, mens andre studerer. I mars 2014 hadde fem personer slik støtte fra SOS-barnebyer.

Det utarbeides individuelle utviklingsplaner for alle barna. Etter seks måneder hos SOS-barnebyer, utarbeides den første utviklingsplanen. Deretter blir planene oppdatert årlig. I utgangspunktet kan barna få del i SOS-barnebyers støtteordninger frem til de er 18 år. I noen tilfeller, som det er gjort rede for, vil støtten fra SOS-barnebyer kunne bli forlenget. Dette vil være avhengig av det enkelte barnet, og hvilken støtte som er påkrevd for å få barnet fullt ut integrert i samfunnet.

SOS-barnebyer organiserer også ulike støtteprogrammer for familier med barn med funksjonshemninger eller særlige helseproblem. Siden 2007 har organisasjonen også støttet familier med syke eller enslige og fattige mødre. Programmet omfattet i mars 2014 i alt 410 personer fra i alt 80 familier med ulik etnisk bakgrunn. SOS-barnebyer har i tillegg drevet en barnehage, der en prosentandel av barna er fra marginaliserte familier som bare betaler en symbolsk sum for barnehageplass.

SOS-barnebyer hadde ikke kjennskap til at noen av barna under deres omsorg hadde returnert fra utlandet.

I møte med Landinfo i Pristina mars 2014, ga Redd Barna Kosovo uttrykk for at SOS-barnebyer i Kosovo gjør en utmerket jobb (*great job*).

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor korte frister og inneholder gjerne lite bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- [Familieloven] (2006, 20. januar). *Law 2004/32 Family Law of Kosovo*. Tilgjengelig fra Republic of Kosovo Assembly http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2004_32_en.pdf [lastet ned 6. mai 2014]
- Ibra-Zariqi, Q. (2012). *Summary of Laws that protect Children's Rights in the Republic of Kosovo*. Budapest: Mario. Tilgjengelig fra <http://marioproject.org/documents/summary-of-laws-that-protect-childrens-rights-in-the-republic-of-kosovo> [lastet ned 6. mai 2014]
- KOMF, dvs. Coalition for NGOs for Child Protection (2012, januar). *Newsletter January 2012*. Pristina: KOMF. Tilgjengelig fra

Respons **Kosovo: Barn med manglende omsorg**

http://s3.amazonaws.com/rcpp/assets/attachments/1430_Newsletter_Eng_final02_original.pdf [lastet ned 14. mai 2014]

- Landinfo (2012, 29. mai). *Kosovo: Adopsjon og fosterbarn*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2083/1/2083_1.pdf [lastet ned 5. mai 2014]
- SOS Children's Villages International (2013). *A snapshot of alternative care arrangement in Kosovo*. Innsbruck: SOS Children's Village International. Tilgjengelig fra <http://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/539d6848-479b-42de-bf36-508b66b6c3ab/KOSOVO-FINAL-to-upload.pdf> [lastet ned 6. mai 2014]
- [Sosial- og familietjenesteloven] (2005, 21. april). *Law No. 02/L-17 Law on Social and Family Services*. Tilgjengelig fra Republic of Kosovo Assembly http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2005_02-L17_en.pdf [lastet ned 7. mai 2014]
- Terre des Homme (2013, 20 juni). *Kosovo, Tdh Kosovo participates in the drafting process of the child protection law. Terre des Homme*. Tilgjengelig fra <http://tdh-childprotection.org/news/tdh-kosovo-contributes-to-drafting-the-child-protection-law-in-kosovo> [lastet ned 14. mai 2014]
- UNICEF (2011). *Joined Hands. Better Childhood*. Pristina: UNICEF. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/kosovoprogramme/Joined_Hands_ENG_web.pdf [lastet ned 6. mai 2014]
- Wave, dvs. Women against Violence Europe (2013). *Country Report Kosovo 2013*. Brussel: Wave. Tilgjengelig fra <http://www.wave-network.org/sites/default/files/03%20Kosovo.pdf> [lastet ned 14. mai 2014]

Muntlige kilder

- CSW, dvs. Centre for Social Welfare, Pristina. Samtale i Pristina 25. mars 2014.
- Redd Barna Kosovo. Samtale i Pristina 26. mars 2014.
- SOS-barnebyer Kosovo. Samtale i Pristina 28. mars 2014.
- UNICEF Kosovo. Samtale i Pristina 24. mars 2014.

© Landinfo 2014

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.